

- лібералізація (*The state, democratisation, and Mozambique's unstable liberalization. pushing forward agendas of both democratisation and economic liberalisation; However, following signs of democratisation and economic liberalisation, Hillary Clinton, as Secretary of State, and others called for the mending of America's relations with Burma in 2011*),
- децентралізація і як наслідок економічна лібералізація (*This article critically evaluates hypotheses that attribute decentralisation in Latin America to democratisation and economic liberalization; both democratisation and decentralisation reforms were carefully calibrated to prevent Indonesia's fragmentation; the belief that the elimination of corruption as well as democratisation and decentralisation represent the precondition for successful development*),
- правильне управління, належну роль держави та суспільства (*what constitutes good governance, democratisation, and the proper role of the state and civil society in advancing development*) та хороше добре управління (*Good government, democratisation and traditional African political philosophy*),
- глобалізація (*both democratisation and globalisation have profound implications for the realisation of the goal of effective policy-making in Africa*),
- демократична консолідація (*it is abundantly evident that political parties are central to both democratisation and democratic consolidation*),
- модернізація (*to bring back the state and the political subject into the thinking on modernisation, democratisation and development*)
- соціально-економічні реформи та розвиток (*He hopes that the protest will strengthen the process of democratisation and socio-economic reform in Egypt; It adds that the aim of the courses «is to strengthen the freedom of opinion and the freedom of the press in the partner countries and thus improve the conditions for democratisation and social and economic development».*)
- боротьба з корупцією (*However, the Carthaginian nobility was upset by his policy of democratisation and struggle against corruption*).

Позначаючи різні відтінки значення, аналіз синонімічних фразем дозволяє описати контекстне поле денотата концепту «DEMOCRATIZATION», надаючи йому різних характеристик і повніше описуючи його властивості, таким чином разом з антонімічними зв'язками створюючи системно-структурну та функціональну організацію концепту «DEMOCRATIZATION».

Головні висновки. Проведений аналіз надав можливості з'ясувати семантику та функціонування та окреслити перетин синонімічних та антонімічних зв'язків, а також виявити стабільність семної структури, адже наведені зв'язки ґрунтуються на структурно-семантичній спільності. Зазначимо також, що наведені антонімічні пари підсилюють очевидність структурно-семантичних полів і точніше виокремлюють ядро і периферію синонімічного ряду, виокремлюючи віддалені за значенням від домінуючих синонімічного ряду. У діахронічному розвитку синонімічні ряди можуть змінюватись від периферії до ядра синонімічного ряду, набувати нових значень, чи втрачати семантичні трактування.

Підсумовуючи викладене вище, підкреслимо, що синонімічні та антонімічні відношення, відображаючи світ об'єктивної дійсності та суб'єктивного відношення до цього світу її носіїв, створюють своєрідну систему ще яскравіше і точніше описують **контекстуальне семантичне поле концепту DEMOCRATIZATION в політичній картині буття** як парадигматичну єдність значень групи семантичних компонентів: лібералізація, децентралізація і як наслідок економічна лібералізація, децентралізація і як наслідок економічна лібералізація, глобалізація, демократична консолідація, модернізація, соціально-економічні реформи та розвиток, боротьба з корупцією; **контекстуальне семантичне поле концепту DEMOCRATIZATION в загальнофілософській картині буття** як парадигматичну єдність значень групи семантичних компонентів: симпліфікація, прозорість, рівноправність, доступність, спрощення, рівноправність, економічний розвиток, як наслідок демократизації, посилення громадянського суспільства і стабільності, емансипація, загальний та фінансовий добробут, підвищення рівня професіоналізму, невід'ємні права людина, соціальний прогрес та розвиток громадянського суспільства.

Література:

1. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов / О. С. Ахманова. – [2-е изд., стер.]. – М. : Едиториал УРСС, 2004. – 571 с.
2. Брагина А. А. Синонимы в литературном языке / А. А. Брагина. – М. : Наука, 1986. – 127 с.
3. Кузнецов А. М. Структурно-семантические параметры в лексике (на материале английского языка) / А. М. Кузнецов. – М. : Наука, 1980. – 160 с.
4. Палевская М. Ф. Проблема синонимического ряда, его границ и возможностей выделения доминанты / М. Ф. Палевская // Лексическая синонимия. – М. : Наука, 1967. – С. 94–104.
5. Черняк В. Д. Функциональные аспекты синонимии и проблемы текстового воплощения языковой личности / В. Д. Черняк // Функциональная семантика слова. – Екатеринбург : Уральский гос. пед. ун-т, 1993. – С. 47–54.

УДК 81'33

В. А. Жук,

Одесский национальный университет имени И.И.Мечникова, м. Одеса

ДО ПИТАННЯ ПРО ГЕНДЕРНІ СТЕРЕОТИПИ

Стаття пов'язана зі сферою чоловічої та жіночої психології і їх ролі в суспільстві, відмінностей в сприйнятті почуття любові. В статті зроблений теоретичний аналіз матеріалів з цієї проблеми та вплив різних факторів на сприйняття почуття любові.

Ключові слова: любов, гендер, психологія гендеру, дружба, фемінізм, емоційність.

К ВОПРОСУ О ГЕНДЕРНЫХ СТЕРЕОТИПАХ

В статье раскрывается сфера мужской и женской психологии и их роли в обществе, отличия в восприятии чувства любви. Проведен теоретический анализ материалов по этой проблеме и влияние разных факторов на восприятие чувства любви.

Ключевые слова: любовь, гендер, психология гендера, дружба, феминизм, эмоциональность.

TO THE QUESTION OF GENDER STEREOTYPES

The article deals with the gender investigation in the sphere of man's and woman's psychology and their role in the society, gender differences in the perception of the filling of love. It was made the analysis of the materials on this theme. The

influence of different factors on the perception of the filling of love was described. The author of the article considers such notions as a concept (cultural, linguistic), a stereotype, and a national character. The author also considers classifications of these notions, their features and peculiarities, and their interconnection. The author substantiated the necessity of conducting the study of these notions not only by language experts but anyone interested in language. Gender differences in the perception of love are associated with gender psychology. Gender is a social life of men and women which is studied separately. The theory of gender (social relations between men and women) consider only those aspects of life that are not associated with love. Archives of psychology here are unconsidered because gender differences (differences between men and women) are large, and they often affect love relationships between people. Gender is one of the central and fundamental concepts of modern humanity which requires understanding, the relevance of which is obvious. Recently, gender has been viewed as a set of concepts. And the fact that gender has no final determination is not a deficiency or a problem, but rather a feature of the concept. Studying of male and female psychology and differences between sexes has been directly related not only to the person as such, but equally to the whole society. Issues related to the peculiarities of human sex and its psychological differences in recent years often are among the most actively discussed in society.

Key words: love, gender, psychology of the gender, friendship, feminism, emotionalism, stereotype, national character.

Гендерна демократія є системою виявлення двох статей – жінок і чоловіків у громадянському суспільстві як рівних у правах і можливостях, що законодавчо закріплені й реально забезпечені в усвідомленні політико-правових принципів, у діях, розбудові громадянських і державних структур з урахуванням гендерних інтересів і потреб. Тому актуальними й до кінця невирішеними залишаються проблеми: сприйняття почуття любові, вивчення відмінностей в сприйнятті почуття любові. Основним завданням статті є теоретичний аналіз матеріалів по цій тематиці. Потужна хвиля жіночого руху кінця 60-х – початку 70-х років дала поштовх розвитку досліджень, які тепер називаються гендерними. Визначення гендера як соціокультурної статі, мало що пояснює тим, хто спеціально не цікавився гендерним підходом в сучасних дослідженнях (в основному феміністських). Гендер – одне з центральних і фундаментальних понять сучасного людства – потребує осмислення, актуальність якого очевидна. Останнім часом гендер розглядають як цілий комплекс понять. І те, що гендер не має остаточного визначення не недолік або проблема, а швидше особливість самого поняття. Саме слово не має в російській мові адекватного перекладу, а її написання і вимова скальковане з англійського: «gender» –гендер «qu“–стать» [1, с. 156].

Галузь соціології, що вивчає закономірності диференціації чоловічих і жіночих ролей і статусів розподілу праці між статями, їх культурні символи, є соціально-психологічними стереотипами соціальної поведінки [3, с. 65]. Гендер – одне з основних понять сучасної соціології, яке означає ролеві соціальні очікування представників різної статі один від одного. У соціологічному енциклопедичному словник можна побачити, що «стать» має два значення: сукупність морфологічних і фізіологічних особливостей; комплекс семантичних, репродуктивних, соціокультурних і поведінкових характеристик, що обумовлюють особистий, соціокультурний і правовий статус чоловіка та жінки [2, с. 94]. Якщо стать детермінована біологічно, то гендер (рід) конструюється культурно. Існують, таким чином, дві статі (чоловіча і жіноча) і два гендера (маскуліний і фемінний).

Принципове питання полягає в тому, чи співвідноситься гендер як соціально сконструйований феномен з біологією або детермінується нею. В ХХ столітті припускали, що жіноча активність детермінується анатомічною будовою і функціями в процесі відтворення. Ці погляди пізніше спростували феміністи. Антропологи довели культурну специфіку уявлень про гендер, сексуальність і статеві ролі. Мід в крос-культурному дослідженні показала, що соціальні завдання, які покладаються чоловіками та жінками, надзвичайно розрізняються. Не існує єдиного для усіх громадського зв'язку між соціальними ролями і біологічною статтю. Соціальні психологи практикували гендерну ідентифікацію швидше як продукт дитячого сприйняття, ніж як біологічну заданість. На думку Столлера, гендер – це поняття, яке ґрунтується на психологічних і культурних поясненнях досить незалежних від тих, які трактують (біологічну) стать. Іншими словами, зовсім не обов'язково прямо зв'язувати буття жінки з буттям «жіночості» і буття чоловіка з «мужньою» поведінкою. Такий підхід в розгляді соціальної поведінки людей надалі був підтриманий багатьма соціологами, особливо феміністського напрямку, дістав назву «гендер» і заснував новий напрям соціальних досліджень – «гендерні дослідження».

Теоретичною основою для цих досліджень є гендерний підхід, який сконцентрований на тому, як специфічна поведінка і ролі набувають гендерного забарвлення, як розділяється праця, символічно підкреслюючи гендерні відмінності, і як різні соціальні структури відбивають гендерні цінності і переваги. Гендерний підхід в психології орієнтований на аналіз наслідків статевої диференціації та ієрархічності (чоловіче домінування і жіноче підпорядкування) в стосунках, що складаються між чоловіками і жінками, на можливостях їх особової самореалізації в сімейній та професійній сферах. Найбільш поширеною у рамках гендерного підходу є соціально-конструктивістська парадигма, яка задає рамки дослідження механізмів формування і відтворення мужності і жіночності, гендерної культури, «створення гендеру» в повсякденній, в публічній і приватній сферах, а також способи формування знання про них [4, с.100]. Тому конструювання гендеру як полярної дихотомії вимагає пригнічення природної схожості для соціальних цілей соціальними засобами. Оскільки активне пригнічення схожості та конструювання відмінностей вимагає соціальної влади, центральною в гендерній теорії виявляється проблема домінування.

Питання про з'ясування психологічних відмінностей між статтю не є актуальним у рамках соціально-конструктивістського напрямку. Значимішим є питання про оцінку існуючих відмінностей. У більшості індустріальних країн громадські структури, що розподіляють багатство, престиж і владу, симпатизують рисам вдачі, що сприймаються як ”мужні“: раціональність, логіка, агресивність, амбітність і незалежність. Риса, які асоціюються з жіночістю – інтуїція, емоційність, пасивність, слабкість, здатність до виховання дітей, готовність до самопожертвування – недооцінюються. В результаті жінки отримують менший, ніж чоловіки, доступ до влади і громадських ресурсів. Вітчизняних психологічних досліджень, проведених у рамках соціально-кон-

структивістського напрямку, поки украї мало. Як приклад можна привести роботи М.Бураковой, Н.Радиной та Г.Турецької. Соціальна ситуація в нашій країні останніми роками зазнала істотних змін. Не дивлячись на зміну соціальної ситуації і атмосфери наукової діяльності, вітчизняні учені все ще продовжують шукати психологічні відмінності між статтю, розглядаючи цю роботу як одне з головних завдань сучасної гендерної психології [5, с. 4].

Для обґрунтування отриманих даних про статеві відмінності найчастіше використовувалися ідеї, що розвиваються в концепціях двох учених: В.Геодакяна і К. Юнга. Спираючись на вчення про архетипи, яке розроблене в аналітичній психології К. Юнга, статеві відмінності пояснювалися впливом архетипів структур, детермінують і свідомість, і поведінка чоловіків і жінок. Але оскільки в аналізованій період вітчизняні учені були добре знайомі зі змістом концепції В.Геодакяна, психологічні відмінності між статтю частіше пояснювалися біологічною обумовленістю. Такі посилки, звичайно, не сприяли розвитку ідей гендерного підходу, але вони мимоволі показували не перспективність вивчення психологічних проблем статі і міжстатевої взаємодії в запропонованому контексті. Слабкий і односторонній розвиток проблематики психології статі в нашій країні в даний період може бути пояснений і рядом об'єктивних причин.

Друге тисячоліття знаменувалося появою нового поняття у сфері прав людини – «гендер». Гендер не має остаточного визначення, його розглядають як цілий комплекс понять, що є не недоліком або проблемою, а швидше особливістю самого поняття. Гендерні дослідження асиметричні і носять політичне забарвлення. У англосаксонських країнах поняття «феміністські дослідження», «гендерні дослідження», «дослідження по проблемах жінок» часто вважаються синонімічними. На наш погляд, суспільство вже 2000 років не може досягти свого ідеалу з тієї причини, що чоловік і жінка не знайшли належної гармонії і єднання. Тенденція розвитку гендерних досліджень в соціології має бути в розгляді і вивченні чоловіка і жінки як єдиного об'єкту суспільства гармонійно взаємодіючого, доповнюючого, збагачуючого і розвиваючого один одного, тобто в єдності як дві «половинки» єдиного цілого [7, с. 4].

Вивчення психології чоловіка і жінки, їх відмінностей один від одного має безпосереднє відношення не лише до людини як до такої, але так само й до усього суспільства в цілому. Питання, пов'язані з особливостями статі людини і її психологічними відмінностями, останнім часом часто входять до числа найактивніше обговорюваних в суспільстві. Адже роль чоловіка і жінки в громадському середовищі сьогодні зазнає значних змін. Можна зазначити те, що останнім часом збільшилася кількість опублікованих робіт, в яких представлені результати вивчення психологічних відмінностей між представниками чоловічої та жіночої статі. Цінним в цих роботах є звернення до вивчення тих аспектів психології статі, які раніше не вивчалися (наприклад, статті С.Кудинова (1998), В.Романова (1997), Б.І. Хасан і Ю.Тюменевой (1997) [8; 10; 13]. Незважаючи на існуючі відмінності, чоловіки і жінки в психологічному сенсі дуже схожі один на одного. Можна назвати всього декілька прізвищ психологів-дослідників, які в даний період опублікували роботи, що відносяться до напрямку «психологія статі». Т.Ріпіна (1984) вивчала відмінності між хлопчиками і дівчатками в спілкуванні, робота В.В. Абраменкової (1987) присвячена вивченню статевої диференціації в міжособових стосунках в групах дітей, В.Каган (1987, 1989) досліджував стать установки і стереотипи мужності-жіночості у підлітків, І.Лунін (1986) вивчав культурно-історичні аспекти психології статі, а Т.Юферева (1985) – образи чоловіків і жінок у свідомості підлітків. Пізніше гендерними проблемами займалися О. Вілкова (2008), Т.Дороніна (2007), В. Знаков (2004), О. Кікеїнежди (2007), К. Корсак (2004), Л. Онопрієнко (2009), О.Пашкова (2005), В.Семиченко (2009), В.Соколов (2008), М.Ткалич (2011), В.Ященко (2008) та інші [3; 4; 6; 9; 11; 12; 15; 16].

Слабкий і односторонній розвиток проблематики психології статі в нашій країні в даний період може бути пояснений і рядом об'єктивних причин. Ці причини наступні: відсутність адекватних концепцій для аналізу проблем статевої диференціації; недолік зарубіжної психологічної літератури, виражене ідеологічне протистояння двох систем (соціалістичної і капіталістичної), які ускладнювали проникнення ідей і теорій фемінізму в Росію та Україну як теоретичних підстав для гендерних досліджень.

Чоловіче і жіноче – два основних життєвих начала. Саме їх з'єднання дає життя, а гармонія між ними складає щастя на землі. Начала ці багато в чому протилежні, ніщо не знищить психічних відмінностей чоловіків і жінок, закладених в генах. Співіснує на Землі як би дві цивілізації, залишаючись кожна сама собою і погано розуміючи природу один одного. Наслідки цього нерозуміння пригнічують. Першопричина ж більшості драм криється в нерозумінні природи статі, уявлення про нього через існуючі стереотипи. Наприклад, жінка погано розуміє здатність чоловіка вмщувати в собі повноту буття [14]. Жінка набагато більше віддається одному переживанню, що витісняє усе інше життя, весь світ. Усе буття ототожнюється жінкою з її станом. Жінка, що страждає від неподіленої любові, на питання, що таке буття, завжди відповідає: буття є неподілена любов. З цією особливістю жіночої природи пов'язано порівняно слабе почуття особи і велику залежність від часу, від переживань, що змінюються в часі. У чоловічій природі сильніше почуття особи і велика незалежність від станів, що змінюються в часі, велика здатність поєднувати повсякчас усю повноту духовного буття. У чоловічій природі є здатність переживати в собі незалежно від часу усю повноту духовного життя своєї особи, завжди почувати себе собою в повноті своїх сил. Чоловік не схильний віддаватися виключно і неподільно радості любові або стражданню від будь-якого нещастя. У нього завжди ще є його творчість, його справа, уся повнота його сил. У полі чоловічої свідомості щось виступає на перший план, інше відступає, але ніщо не зникає, не втрачає своєї сили, вона уся розчиняється в цьому одному, усю себе в це одно вкладає. Особа жінки вічно схильна до небезпеки розпаду на окремі переживання і жертвовного закладання себе в ім'я цього переживання. Тому жіноча природа така схильна до гіпнозу і до того, що бере. Жіноча істерія має зв'язок з цією особливістю жіночої природи, і корені її метафізичні. З цим пов'язано і усе високе в жінці і низьке в ній, жахлива відчуженість її природі чоловічій.

Жінка інакше переживає вічність, ніж чоловік. Чоловік ставить повноту духовних сил своєї особи в залежність від зими часу, від влади тимчасових переживань над повнотою особи. Жінка безсила опиратися владі тимчасових станів, але вона в тимчасовий стан вкладає усю повноту своєї природи, свою вічність. І глибоко різне чоловіче і жіноче відношення до любові. Жінка часто буває геніальна в любові, її відношення до любові універсальне, вона вкладає у любов усю повноту своєї природи. Чоловік буває швидше талановитий, чим геніальний в любові, його відношення до любові не універсальне, а диференційоване, він не усього себе вкладає в любов і не цілком від неї залежить [15].

Отже, гендерні відмінності в сприйнятті почуття любові пов'язані з гендерною психологією. Гендер – це соціальна сфера життя чоловіків і жінок, які вивчаються окремо один від одного. Теорія гендеру (соціальних взаємовідносин чоловіків і жінок) розглядає тільки ті сторони життя, які не пов'язані з любов'ю. Архіви психології тут необчислені, тому що гендерні відмінності (відмінності чоловіків і жінок) великі, і вони часто торкаються любовних стосунків людей.

Література:

1. Андреева Г.М. Психология социального познания: учебное пособие / Г. М. Андреева. – М. : Аспект-пресс, 2004. – 288 с.
2. Бендас Т. В. Гендерная психология : учеб. пособие / Т. В. Бендас. – СПб. : Питер, 2005. – 431 с.
3. Вілкова О. Сучасні моделі гендерної політики: сутність та особливості впровадження / О. Вілкова // Політичний менеджмент, 2008. – № 1. – С. 160–165.
4. Дороніна Т. Гендерна чутливість і гендерна культура / Т. Дороніна // Директор школи. Україна, 2007. – № 7. – С. 68–70.
5. Знаков В. В. Половые, гендерные и личностные различия в понимании моральной дилеммы / В.В. Знаков // Психологический журнал, 2004. – № 1. – С. 41–51.
6. Кікінеджи О. М. Формування гендерної культури молоді / О. М. Кікінеджи, О. Б. Кізь // Практична психологія та соціальна робота, 2008. – № 1.
7. Корсак К. До питання про гендерну культуру суспільства / К. Корсак // Управління освітою, 2004. – № 7. – С. 4–5.
8. Кудинов С. И. Полоролевые аспекты любознательности подростков / С. И. Кудинов // Психологический журнал. – 1998. – Т. 19. – № 1. – С. 26–37.
9. Онопрієнко Л. Гендерні відносини у сім'ї і суспільстві / Л. Онопрієнко // Соціальна психологія, 2009. – № 2. – С. 152–159.
10. Романов И. В. Особенности половой идентичности подростков / И.В. Романов // Вопросы психологии. – 1997. – № 4. – С. 48–57.
11. Семиченко В. Гендерні особливості самосприйняття студентів у контексті соціально-психологічних відносинах // Валентина Семиченко // Соціальна психологія. – 2009. – № 2. – С. 143–151.
12. Соколов В. Тенденції гендерної політики в Європі та Україні / В. Соколов, М. Саприкіна // Політичний менеджмент, – 2008. – № 1. – С. 120–127.
13. Ткалич М. Жіночі гендерні ролі: рольові моделі та норми / М. Ткалич // Соціальна психологія, 2011. – № 6. – С. 158–167.
14. Шон Б. Гендерная психология / Бурн Шон. – СПб : ПРАЙМ-Евразия, 2002. – 320 с.
15. Ященко В. Гендер і «держава загального добробуту» в країнах Західної Європи / Вікторія Ященко // Політичний менеджмент, 2008. – № 1. – С. 128–140.